

Motion till riksdagen

1989/90:U645

av Lars Werner m.fl. (vpk)

Mänskliga rättigheter och demokrati

FN:s folkrättsdecennium

1989 blev ett genombrottsår i kampen för demokrati och mänskliga rättigheter. I Östeuropa kunde folkliga rörelser genom demonstrationer och strejker avsätta förtryckarna i land efter land. I Chile kunde oppositionen besegra Pinochetjuntan med röstsedeln. I Kina kunde demokratirörelsen demonstrera en kraft och bredd som aldrig tidigare. Många andra exempel skulle kunna anföras på hur folken gjort bruk av den självbestämmanderätt, som folkrätten tillförsäkrar dem men som de politiska maktförhållandena ofta förmenar dem.

Detta är det positiva. Men förtrycket består i flertalet länder. Krav på demokrati och mänskliga rättigheter möts fortfarande med massakrer, fängslanden, tortyr. Fortfarande opererar dödsskvadroner. Människor "försvinner".

Dödsstraffet har avskaffats i 37 länder, men det finns kvar i över hundra. I USA fällde högsta domstolen ett utslag, enligt vilket det är förenligt med författningen att avrätta 16-åringar och mentalsjuka. I Taiwan får avrättades hjärtan numera användas för transplantation.

FN har beslutat göra 1990-99 till *FN:s folkrättsdecennium*. Alla ansträngningar måste göras – både av regeringar och organisationer – för att öka respekten för folkrätten och efterlevnaden av de internationella konventionerna.

Regeringens försök att stoppa kritik med icke-inblandningsargumentet måste bemötas effektivt.

Brotten mot MR-konventionerna är legio. Människor förföljs för sina politiska åsikter och sin religion. Apartheid består. Folk förvägras sina språk och andra nationella rättigheter. Kvinnor diskrimineras – de förvägras till och med rätten till livet när fosterdiagnostiken missbrukas. Ursprungsbefolkningarna hotas till sin existens. Minoriteter förföljs. Homosexuella spärmas in. Gatubarn mördas. HIV-smittade peststämplas. Anklagade förvägras rättshjälp. Fångars människovärde kränks. Internationella röda korset vägras tillträde till krigsfångeläger.

Demokratin åsidosätts av dem som har makten över militär, polis och massmedia. Journalister, MR-arbetare, miljöaktivister och fackliga ledare mördas.

Fattigdomen är i sig ett grovt brott mot de mänskliga rättigheterna.

Det återstår mycket att göra.

Sverige bör i FN driva frågan om inrättande av en särskild kommissarie för övervakning av de mänskliga rättigheterna.

Den nya universella konvention om fredlig konfliktlösning, som är under utarbetande, måste förstärka de små staternas möjlighet att hävda sin rätt mot stormakterna.

Internationella Haagdomstolen måste få reella möjligheter att beivra folkmordsbrott och andra brott mot mänskligheten. Det måste bli möjligt att ställa statsledare – sittande eller störtade – till svars. En fällande dom mot en folkmördare skulle bli en varning till andra och verka förebyggande.

Sverige i MR-kommissionen

Sverige arbetar aktivt som medlem i FN-kommissionen för de mänskliga rättigheterna till 1991. Den mandattiden måste utnyttjas maximalt för att driva igenom förbättringar i det internationella regelsystemet och bättre efterlevnad av konventionerna.

En fråga som kommer upp där är u-ländernas skulder som ett brott mot rätten till utveckling, som vpk ta upp i en annan motion. Internationella valutafonden (IMF) skulle kunna spela en konstruktiv roll, om den krävde nerskärning av polis- och militärutgifterna i stället för de sociala, när den förhandlar med skuldlanderna.

Ett problem i kommissionens arbete uppstår när MR-brott begångna av en av kommissionens medlemmar upptas till behandling. Det har förekommit att den kritiserade staten tillgripit hot för att få mindre och svagare stater att rösta mot förslag om undersökning. Ett flagrant fall var Kinas agerande.

MR-avdelning på UD

Det är viktigt att arbetet i MR-kommissionen bärs upp av en stark och välinformerad opinion. Amnesty International, Internationella juristkommissionen, Röda korset, FEDEFAM m.fl. MR-organisationer har visat sig effektivare än FN. MR-rörelsen måste bli en verklig folkrörelse. Därför behöver vi insyn, kunskaper och en "brevlåda" för klagomål. Vi har i Sverige många politiska flyktingar, som skulle kunna ge mycket information. Vpk får ständigt mottaga nödrop om MR-brott i ett otal länder.

För att höja MR-frågornas dignitet föreslår vpk att en MR-avdelning inrättas på UD. En sådan skulle också kunna spela en viktig roll i UD:s utbildning och stärka ambassadernas kompetens i MR-frågor, vilket inte minst är viktigt när de gör utredningar i asylärenden åt invandrарverket.

Humanisering av krigets lagar

Det är ett hått att tala om humanisering av krigets lagar, när barn utnyttjas i krig. I synnerhet inte efter vad som avslöjats om systematisk uttagning av föräldralösa barn till soldater. Det gjorde de röda khmererna i Cambodja och det gjorde Ceausescu i Rumänien. I båda fallen indoktrinerades barnen till blindhängivenhet, och de tvingades skjuta på sina egna landsmän. Ett

annat förfärande exempel är Mocambique, där Renamo rövar bort barn och tvingar dem till grymheter mot de egna familjerna.

Nu när det i arbetet med barnkonventionen inte lyckades att få igenom minimiåldern 18 år för krigstjänst, bör Sverige pröva andra vägar.

Arbetet med humanisering av krigets lagar måste fortsätta. Här kan Sverige på nytt ta upp frågan om barnsoldater. Här bör Sverige också ta initiativ till en förstärkning av 1980 års vapenkonvention i syfte att införa förbud mot särskilt inhumana s.k. kravallvapen, exempelvis plast- och splitterkulor.

FN:s folkrättsdecennium måste göras till ett verkligt genombrott i arbetet för demokrati och mänskliga rättigheter.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen begär att regeringen i FN tar initiativ till inrättande av en särskild kommissarie för övervakning av de mänskliga rättigheterna,

2. att riksdagen hos regeringen begär initiativ för att förstärka Internationella Haagdomstolens effektivitet enligt vad som i motionen framförts,

3. att riksdagen hos regeringen begär initiativ för att arbetet i MR-kommissionen inte skall kunna hindras av kritiserad stats hot,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att en MR-avdelning bör inrättas på UD,

5. att riksdagen hos regeringen begär initiativ för att åstadkomma ett förbud mot användande av barnsoldater inom ramen för arbetet med humanisering av krigets lagar,

6. att riksdagen hos regeringen begär initiativ till förstärkning av 1980 års vapenkonvention i syfte att införa förbud mot särskilt inhumana s.k. kravallvapen, exempelvis plast- och splitterkulor.

Stockholm den 25 januari 1990

Lars Werner (vpk)

Berith Eriksson (vpk)

Bo Hammar (vpk)

Ylva Johansson (vpk)

Lars-Ove Hagberg (vpk)

Margó Ingvardsson (vpk)

Bertil Måbrink (vpk)

Mot. 1989/90
U645

